

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-22>

УДК 7.038.6.071.1(497.11)"19/20"

Скиба Ю.Ю., Луцько П.Є.

Львівський національний університет імені Івана Франка

МАРИНА АБРАМОВИЧ: ЗВ'ЯЗОК МИТЦЯ ТА ГЛЯДАЧА

Анотація. В статті здійснюється аналіз світоглядної позиції та творчої філософії життя Марини Абрамович. Огляд перформансу створеного нею, сповненого страху, болю, виснаження, небезпеки та безкомпромісного прагнення зрозуміти межі людських можливостей, що вказує на появу та визнання сучасного мистецтва в різноманітті його прояву народження через призму бачення життя мисткині. Розкриття істин та аналіз Маніфесту художника Марини Абрамович з погляду сучасного мистецтва. Аналіз перформансів Абрамович, де показані людські проблеми та проблеми, що породженні людьми. Неабияка фізична та психологічна витривалість для втілення мистецьких ідей та демонстрації можливостей людського тіла. І саме тому предметом дослідження є жінка, яка сидить на стільці 736 годин, вирізає ножом зірку у себе на животі або дозволяє глядачам відрізати собі волосся, адже життя – це перформанс.

Ключові слова: Марина Абрамович, перформанс, сучасне мистецтво, зв'язок, глядач, маніфест художника.

Skyba Yulia, Luno Petro

Ivan Franko National University of Lviv

MARYNA ABRAMOVYCH: CONNECTION BETWEEN THE ARTIST AND THE AUDIENCE

Summary. The article analyzes the outlook and creative philosophy of Marina Abramovich's life. A review of the performance she created, full of fear, pain, exhaustion, danger and uncompromising desire to understand the limits of human possibilities, which indicates the emergence and recognition of contemporary art in the diversity of its birth through the lens of seeing the life of the artist. Revealing the Truths and Analyzing the Manifesto of Artist Marina Abramovich in Contemporary Art. In her performances, Abramovich portrays human and human problems. In each of them she demonstrates the capabilities of the human body, the implementation of ideas requires great physical and psychological endurance and that is why it will be about a woman who will sit on a chair for 736 hours, cut a star on her stomach with a knife or allow the audience to cut her hair. These are not superstitious - Abramovich, like all humans, made of flesh and blood, has pain thresholds and lives quite a normal life between New Yorkers today: in this case, she is mesmerized by the stubbornness and incredible confidence in her actions that she not lost for forty years. The 69-year-old Serbian artist and performance master Marina Abramovich has long earned scandalous fame for her non-standard, contrary to generally accepted norms, ideas about life, space and self-identification in it. Marina Abramovich is a phenomenal phenomenon of world contemporary art. She is the undisputed queen of the performance, which not only stood at the origins of this genre, but also made it a full-fledged part of the world.

Keywords: Marina Abramovich, performance, contemporary art, communication, viewer, artist's manifesto.

Постановка проблеми. Мистецтво перформансу отримало визначення, як одного із непростих для розуміння. Тож в дослідженні творчого процесу митців, які створюють перформанс та презентують його суспільству, можна знайти більше ключів для розуміння перформансу як такого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стаття базується на виступі Марини Абрамович з публічною лекцією «Тіло художника / Публіка як тіло», в PinchukArtCentre, що відбулася у Києві 16 вересня 2018 році. Книзі «Пройти крізь стіни» Марини Абрамович. На основі фільму «В присутності художника» Метью Ейкерс та Джефа Дюпре. Також проаналізовано інтернет-ресурси, зокрема, біографічні відомості та роботи мисткині, які дозволили розширити деталістність інформативної ланки даної статті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Постать Марини Абрамович та її перформативна діяльність в контексті зв'язку митця та глядача не була ще досліджена, саме тому метою даної статті є дослідити безапеляційні факти з життя Марини Абрамович, а також методи, прийоми, бачення перформансу на сучасне мистецтво та його вищу існування. Встановити зв'язок митця та глядача в процесі

створення перформативного мистецтва за Мариною Абрамович.

Формулювання цілей статті: розкрити глибокий внутрішній світ сучасного митця, його зв'язок із глядачем та світом зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Марина Абрамович – одна з найвідоміших і найвпливовіших жінок у світі сучасного мистецтва. Вона займається творчістю і створює перформанси вже більше 50 років, досліджуючи відносини між художником і аудиторією, межі тіла і можливості розуму. Сучасні перформери, «охрестили» її – бабусею перформансу.

На початку повного метра «В присутності художника» Марина говорить: «спочатку 40 років всі думають, що ти несповна розуму, і тобі потрібно лікуватися, а потім, нарешті ти отримуєш визнання. Потрібно витратити багато часу, щоб тебе почали серйозно сприймати» [2]. До визнання художниці, як такої, бере початок довга дорога, яка веде від її рідного Белграда, з неприйняття суспільством, жартів над її «псевдомистецтвом», заборон на покази та невизнання щодо методів перформансів, та Марині вистачило сили та мужності подолати цей не легкий шлях до сьогоденського титулу «жива легенда».

Марина Абрамович дає визначення про народження ідеї перформансу і веде таку думку: «Ваша ідея може бути незрозуміла, не на часі, ви можете бути на десятиліття чи століття попереду інших. Але по-справжньому гарна ідея не вмирає ніколи» [2].

Мистецтво перформансу не народжується в щасливі моменти. Адже щастя – це стан, який не хочеться міняти. Я не кажу про те, що потрібно впадати в депресію. Депресія – це хвороба, і її потрібно лікувати. Але мистецтво виростає з страждань, тому що страждання – це ключ до розуміння, коли ви можете поставити себе на новий рівень усвідомленості. Власне, складові частини перформансу – це постановка, страждання, страх болю і відчуття смертності, адже рано чи пізно нас всіх не стане [2]. Саме до такої версії зародження ідей перформансу у сучасних митців схильна Марина Абрамович.

Відомо, що дитинство Марини далеко не було наповненим всеохоплюючою любов'ю та теплими відносинами з батьками. «Один з моїх найбільших одвічних страхів – це кров. У дитинстві, коли матір із тіткою били мене, все тіло було в синцях, з носа постійно текла кров. Я мала терпіти покарання без жодних нарікань» [1]. Досліджуючи біографію художниці Абрамович, можна, не будучи психологом, встановити твердий зв'язок між насильством в дитячі роки та жорстокістю перформативних робіт у зрілому віці.

Про роль художника у перформативному мистецтві мисткиня має також свою позицію, сформовану роками праці та творчих пошуків.

Моя роль в мистецтві, говорить Марина Абрамович, – роль моста. Так я відчуваю. Я народилася в Югославії. І свою роль я бачу в тому, щоб прокласти міст між культурами східного і західного світу. Я не вірю в те, що можна творити мистецтво в студіях. Мої роботи – про життя. З життя я черпаю ідеї. Життя – початок [2].

Одним з найвідоміших перформансів Марини являється *Rhythm 0* який відбувся у студії *Morra* у Неаполі (1974 рік) [1]. Його ідея полягала в тому, щоб дати публіці можливість робити з людиною все, що їм заманеться. Увесь екшн залежав від публіки, так говорить Марина Абрамович. Упродовж шести годин для глядачів на столі лежали 73 інструменти, які вони могли використовувати на свій розсуд по відношенню до перформерки. «Вони могли поцілувати мене або вдарити молотком, або навіть застрелити з пістолета, цікаво що з кожною людиною публіка ставала все більш агресивною. Хтось з учасників перформансу, наприклад, встромив в мій живіт шипи троянди. Я була об'єктом, а вони могли робити зі мною все, що хотіли. І якби вони мене вбили, така була б моя доля. Коли директор галереї сказав, що пройшло шість годин, я нарешті змогла ходити, я плакала, мені було дуже боляче і важко. Коли ж я повернулася в свій готель і подивилася на себе в дзеркало, я побачила, що в моєму волоссі з'явилася сивина» Марина Абрамович [1] на той момент їй було 28 років. Даний перформанс відкрито показував страхи людської сутності, що полягають у стражданні або смерті, Марина ж тільки викричала ці страхи перед глядачами, використовуючи їхню ж енергію, аби розширити можливості свого тіла, наскільки це реально. Упродовж цього про-

цесу вона вивільнялася від страхів. Марина стала дзеркалом для публіки – якщо мені це під силу, значить і вони це зможуть [1].

А в перформансі «Ритм 5» [1], лежачи в палаючій навколо зірці, Марина свідомо – не свідомо відірвала себе від кисню, і почала втрачати свідомість. Перформанс був перерваний одним з глядачів, який витягнув художницю з вогню – в лікарню вона була доставлена з опіками обличчя та тіла.

Тема зв'язку глядача та перформера для Марини завжди несла вагоме смислове навантаження. Взаємний контакт та обмін енергією глядача з художником апріорі невід'ємна частина живого мистецтва – перформансу.

Перформанс «Будинок з видом на океан» створений у 2002 році [1], імітує практики тибетських ченців. В даному випадку «дзен» Марини Абрамович полягає в тому, що упродовж 12 днів вона знаходиться під недрімаючим наглядом публіки, не їсть, лише п'є воду, приймає душ, лежить, стоїть, медитує, але спуститися зі сцени до закінчення перформансу не може. Сходінки трьох драбин, що ведуть з трьох відсіків сцени в зал для глядачів, зроблені з ножів. Глядачі були в темряві, яка не заважала встановлювати сильний та наповнений сенсом зоровий контакт, який не могли навіть зупинити поклики природи.

Не менш відому сходінку в історії сучасного мистецтва зайняв перформанс *Artist is Present*, де Марина Абрамович зіштовхнулася з усвідомленням свого призначення.

У 2010 році Абрамович отримала запрошення від Музею сучасного мистецтва в Нью-Йорку зробити перформанс [4]. Марина говорить: «Це було дивно, тому що, бачте, перформанс – це не музейна мистецтва, це не мейнстрім. Я б могла віддати їм свої роботи і спокійно повернутися до себе додому, але потім я зрозуміла, що у мене як у художниці є шанс бути присутньою в музеї протягом трьох місяців. Вони віддали мені для перформансу атриум, а гіршого місця просто не придумаєш – це торнадо людей, які постійно приходять з кав'ярень та бібліотеки. Але потім я подумала: а чому б не стати центром цього торнадо? А адже в центрі торнадо є область спокою, а спокій – це тиша» [2]. Перформанс полягав у тому, що мисткиня сиділа на стільці упродовж восьми годин в день, а на стілець навпроти міг сісти будь-який відвідувач музею, і дивитися їй в очі стільки, скільки захоче, хоч цілий день. Один хлопець дивився їй в очі упродовж семи годин, ні разу не ворухнувшись. «Я відчувала себе дуже вразливою, в якийсь момент я перетворилася в дзеркало, відображає емоції людей. А американці, потрібно сказати, бояться показувати свої емоції. Вони не схожі на нас з вами [2], – говорить Марина Абрамович. Вона відкрила кожному двері у свій Всесвіт, вкотре вразивши світ своєю геніальністю, вираженою в простоті, муках, відвертості та неймовірній силі волі.

Після цього перформансу-експерименту, який мав неймовірний успіх, Марина зрозуміла, що готова залишити свою спадщину. Її місія – це щось більше, ніж бути просто художником, так і з'явилася ідея заснувати Інститут Марини Абрамович. Його логотипом став червоно-білий фон, що є символом згідно з китайською міфологією: червоний – менструальна кров, а білий – крапля сперми, об'єднання цих двох кольорів означає творіння світу.

Марина Абрамович володіє великим досвідом творіння художнього перформативного життя, вона створила маніфест для художників, побудований на власному світогляді та мистецьких позиціях. Маніфест розкриває наступні істини:

Художник не повинен брехати собі та іншим.

Художник не повинен красти ідеї інших художників.

Художник не повинен йти на компроміси з собою або з художнім ринком.

Ця істина набуває високої актуальності у сучасному світі. Не легко зберегти свою творчість будучи частиною соціального наземного життя.

Художник не повинен робити з себе ідола. Що є досить актуальним у нашому сучасному комерційному сьогодні.

Художник не повинен закохуватися в іншого художника. Це – повна катастрофа.

Особисте життя Марини Абрамович – це історія шаленого кохання, неодноразово розірваного та зціленого серця. Спочатку був Неша Паріпович, перший чоловік Абрамович [1]. Потім двадцять років жило кохання, що спалахнуло між двома художниками. З Улаєм жили та творили кохаючи. Чим сильнішими та якіснішими ставали їхні спільні перформанси, тим нестерпнішими робилися особисті стосунки. Після двадцяти років спільного життя вони розійшлися, зазделегідь спланувавши подорож вздовж Великої китайської стіни з двох протилежних кінців назустріч один одному, щоб врешті решт попрощатись [5]. Десятилітня історія стосунків з італійським митцем Паоло Каневарі також не увінчалася щасливим продовженням [1]. Тож маємо повноцінне роз'яснення даного пункту маніфесту, як застереження від катастрофи у коханні.

Художник повинен бути еротичним.

Художник повинен страждати. В результаті страждання народжуються шедеври. Страждання приносить зміни. Через страждання художник трансцендує свій дух.

Депресія не продуктивна для художника.

Самогубство – це злочин проти життя. Художник не повинен вчиняти самогубство.

Художник повинен шукати натхнення в глибинах своєї особистості. Чим глибше шукає художник, тим обширнішим він стає. А художник – це всесвіт.

Художник не повинен контролювати своє життя. Художник повинен повністю контролювати свою роботу. Спочатку, це – експерименти, а от з часом тотальний контроль.

Художник повинен одночасно і віддавати, і отримувати. Прозорість – це бути сприйнятливим, це віддавати, це отримувати.

Художник створює свої власні символи. Символи – це мова художника. Після цього мова повинна стати перекладеною, але часом дуже складно підібрати ключ.

Художник повинен звільнити місце для тиші, щоб вона увійшла в його роботу, а тиша подібна острову в центрі бурхливого океану.

Часто Марина свідомо усамітнювалася для пошуків тиші, для відродження сил, відновлення здоров'я. Пропрацювала себе з шаманами Руда Янде та Деніз Майа у Бразилії, Куритиба 2013 рік [1].

Художник повинен знаходити час, щоб побути на самоті. Самотність має величезну важливість далеко від дому, від студії, від сім'ї, від друзів.

Художник повинен проводити багато часу біля водоспадів, вивергають вулканів. Художник повинен проводити багато часу, дивлячись на річище річки, на горизонт, де зустрічається небо і океан, на зірки у нічному небі.

Художник не повинен ставитися до своєї роботи так, як це робить банківський службовець, не повинен повторюватися і прагнути бути занадто продуктивним. Художник повинен утриматися від створення творів, що забруднюють світ.

Буддійські ченці кажуть, що людина повинна мати 9 речей: одяг для літа, одяг для зими, пару черевиків, миску для збору милостині, протимоскітну сітку, молитовник, парасольку, килимок для сну і окуляри, якщо необхідно. Художник повинен визначити для себе мінімальний набір речей, якими йому слід мати. Художник повинен все більше і більше мати менше.

У художника повинні бути лише такі друзі, які збагачують його духовно. Вороги дуже важливі. Далай Лама сказав, що дуже просто співчувати своїм друзям, але набагато складніше співчувати своїм ворогам. Художник повинен вчитися прощати.

Художник повинен добре усвідомлювати власну смертність. Для художника важливо не тільки як він жив, але і як він помре. Художник повинен залишити інструкції, щоб похорони пройшли саме так, як він цього хоче. Похорон – це останній твір художника перед його відходом [3].

Тож Маринені Інструкції вже готові:

Пункт 1. Три могили у трьох місцях – Белград, Амстердам, Нью-Йорк. Тіло лежатиме в одній із трьох могил, однак ніхто не знатиме в якій саме.

Пункт 2. Ніякого чорного вбрання, лише яскраві кольори!

Пункт 3. Прохання про виконання співачкою Еноні пісні «Мій шлях» [1].

Тема смерті є надзвичайно важливою та цікавою для Марини про це свідчать вже створені роботи «Життя та смерть Марини Абрамович» театральний режисер Робер Вільсон [8], «Сім смертей» з Александро Гонсалес Іньяріту, Романом Поланскі, Йоргосом Лантимосом показ планується на 2020 рік [7].

На думку Марини Абрамович, життя є простором для експерименту та мистецтва. А її стосунки з глядачем посідають вагомe місце у творчому житті. Марина з кожного разу робить їх все міцнішими, переводячи на вищі рівні. Сьогодні глядач, прийшовши на перформанс, запросто перетворюється у самого перформера. В періоди життєвих криз та емоційних потрясінь Марина добровільно відмовлялася від благ цивілізації, обмежує себе в їжі та спілкуванні. Мисткиня вирушала до Індії, де проводила час у тривалій медитації [1]. Подібне перезавантаження було найкращим джерелом натхнення для Марини, щоб знову явитися перед глядачем з наступним ключем.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Марина Абрамович не зупиняється у розвитку стосунків з глядачем при створенні нових робіт, завжди враховуючи їхню енергію та присутність. Глядачі стануть перформерами замість мене [1]. Створюючи перформанси вона спеціально передбачає те, що є глядач, який водночас спів діє з перформером та стає співтворцем мистецького полотна.

Життя Марини Абрамович – це дивовижна історія сильної жінки, яка не побоялася розривати шаблони, яка крок за кроком встановлювала близький зв'язок із глядачем, стираючи кордони сприйняття мистецтва та дистанцію публіки з митцем, багаторазово ризикуючи власним жит-

тям. Її життя – міст між культурами, справжній ключ не лише до усвідомлення творчої спадщини однієї з найвидатніших перформансисток світу, а й сучасного мистецтва загалом, минулого та теперішнього розвитку країн пострадянського простору.

Список літератури:

1. Абрамович Марина. Пройти крізь стіни. Пер. з англ. О. Михеда. Київ : ArtHuss, 2018. 440 с.
2. Марина Абрамович: В присутності художника: документальний фільм. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=75-OF8fNRMQ> (дата звернення: 03.09.2019).
3. Марина Абрамович: «Я никогда не чувствовала, что старею, потому что я сохраняю в себе любопытство к миру». URL: <https://womo.ua> (дата звернення: 12.09.2019).
4. Публічна лекція Марини Абрамович «Тіло художника / Публіка як тіло». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=zwXgTb7lwds> (дата звернення: 09.09.2019).
5. Лекція Ірини Кулик в Музеї «Гараж». Марина Абрамович. Діва перформансу. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ograoDnxEhE> (дата звернення: 14.09.2019).
6. 12 всемирно известных перформансов Марины Абрамович. URL: https://artchive.ru/publications/3518~12_vsemirno_izvestnykh_performansov_Mariny_Abramovich (дата звернення: 08.09.2019).
7. «Сім смертей» Марини Абрамович у новому відео – арт проєкті. URL: https://pre-party.com.ua/content/entry/7-smertej-mariny-abramovic-v-novom-video-art-proekte.html?fbclid=IwAR1sXbYrmwg45jZ3nbl-fJl1sL522TUBZscf6z2dqgrY01_MLKu7F9zuZg (дата звернення: 08.09.2019).
8. «Euronews le mag – Жизнь и смерть Марины Абрамович». URL: https://www.youtube.com/watch?v=M1mq4xY5ZKk&feature=youtu.be&fbclid=IwAR1C8bE9eSUe8Uq9s4u-HEFq_AB2nJglDgtEDPEYCYZhaVqVCq59jjpdAjd8 (дата звернення: 03.09.2019).

References:

1. Abramovich Maryna. Projty kriz stiny / Per. z angl. O. Myheda. Kyiv : ArtHuss, 2018. 440 s.
2. Maryna Abramovich: V prysutnosti xudozhnyka: dokumentalnyj film. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=75-OF8fNRMQ> (accessed 03.09.2019).
3. Maryna Abramovich: «Ya nykogda ne chuvstvovala, chtto stareyu, potomu chtto ya soxranayayu v sebe lyubopystvo k myru». URL: <https://womo.ua> (accessed 12.09.2019).
4. Publichna lekcija Maryny Abramovich «Tilo xudozhnyka / Publika yak tilo». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=zwXgTb7lwds>. (accessed 09.09.2019).
5. Lekcija Iryny Kulyk v Muzeji «Garazh». Maryna Abramovich. Diva performansu. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ograoDnxEhE> (accessed 14.09.2019).
6. 12 vsemyrno yzvestnykh performansov Maryny Abramovich. URL: https://artchive.ru/publications/3518~12_vsemirno_izvestnykh_performansov_Mariny_Abramovich (accessed 08.09.2019).
7. «Sim smertej» Marini Abramovich u novomu video – art proekti. URL: https://pre-party.com.ua/content/entry/7-smertej-mariny-abramovic-v-novom-video-art-proekte.html?fbclid=IwAR1sXbYrmwg45jZ3nbl-fJl1sL522TUBZscf6z2dqgrY01_MLKu7F9zuZg (accessed 08.09.2019).
8. «Euronews le mag – Zhizn i smert Mariny Abramovich». URL: https://www.youtube.com/watch?v=M1mq4xY5ZKk&feature=youtu.be&fbclid=IwAR1C8bE9eSUe8Uq9s4u-HEFq_AB2nJglDgtEDPEYCYZhaVqVCq59jjpdAjd8 (accessed 03.09.2019).